Gemeente Amsterdam

Raadsinformatiebrief

Aan:	De leden van de gemeenteraad van Amsterdam
Datum	12 november 2024
Portefeuille(s)	Opvang (MO/BW, ongedocumenteerden, vluchtelingen), Zorg
Portefeuillehouder(s):	Rutger Groot Wassink, Alexander Scholtes
Behandeld door	WPI, Programma Migratie, Asiel en Ongedocumenteerden, bestuurszaken.wpi@amsterdam.nl
Onderwerp	Rapportage Programma Ondersteuning Mentale Gezondheid Nieuwkomers

Geachte leden van de gemeenteraad,

Op dit moment worden ongeveer 17.500 nieuwkomers met een vluchtachtergrond in Amsterdam gehuisvest of opgevangen, en naar verwachting zal dit aantal in de komende jaren verder toenemen. Veel van deze nieuwkomers kampen met mentale gezondheidsproblemen, omdat zij gedwongen waren hun land van herkomst te ontvluchten. Bij aankomst in Nederland worden zij geconfronteerd met de uitdaging om in een onbekend land met een andere taal, cultuur en samenleving een nieuw leven op te bouwen. De huidige koers van het kabinet vergroot bovendien de onzekerheid over hun toekomst hier: kunnen zij zich daadwerkelijk duurzaam vestigen? Amsterdam, als stad met een lange migratiegeschiedenis, streeft ernaar nieuwkomers niet alleen tijdelijke opvang te bieden, maar hen ook de kans te geven volwaardig deel uit te maken van onze gemeenschap.

Met deze brief worden motie 708.12 van het raadslid Yemane (GroenLinks) en motie 721 accent van het raadslid Broersen (Volt) afgedaan. Daarnaast informeert het college u over het programma *Ondersteuning Mentale Gezondheid Nieuwkomers*, onderdeel van het bredere programma *Migratie, Asiel en Ongedocumenteerden* (MA&O). Dit programma heeft als doel een integraal duurzaam en toegankelijk aanbod te creëren voor tijdige en passende mentale ondersteuning en professionele zorg voor nieuwkomers. Zo worden zij beter in staat gesteld hun leven in Amsterdam op te bouwen en zo volledig mogelijk deel te nemen aan de samenleving. Daarmee geeft het college uitvoering aan de derde doelstelling van het beleidskader 'De Amsterdamse inzet voor vluchtelingen en ongedocumenteerden': *Zorgen dat vluchtelingen en ongedocumenteerden zo volwaardig mogelijk deelnemen aan de maatschappij.* Het volledige programmaplan en bijhorende interventielijst zijn als bijlagen toegevoegd.

Afdoening moties

Motie 708.23 van het raadslid Yemane (GroenLinks) over betrekken van stakeholders die statushouders begeleiden bij signaleren problemen.
Via deze motie wordt het college verzocht om stakeholders te betrekken die statushouders begeleiden bij het signaleren van psychosociale problemen. Het college wordt verzocht dit te doen op een drietal manieren, waarvan de uitvoering hieronder wordt toegelicht.

1. Een koppeling te maken vanuit Inburgering naar het programma voor mentale ondersteuning bij het programma MA&O.
2. Om taalaanbieders, docenten, vrijwilligers, community builders, sleutelpersonen en vluchtelingenorganisaties te betrekken bij het signaleren van psychosociale problemen en informeren over doorverwijzing van statushouders en asielzoekers bij psychosociale problemen.
3. Betrek cultuursensitieve organisaties, sleutelpersonen, dokters van de wereld en organisaties zoals stichting Ykaello bij het uitvoeren van mentale ondersteuning voor statushouders en asielzoekers.

Ad 1. Ketenpartners zoals Vluchtelingenwerk en WPI Taal en Inburgering worden betrokken bij ontwikkeling en implementatie van inzet van sleutelpersonen. Dit vereenvoudigt de toegang tot zorg voor de doelgroep.
Ad 2.We zetten in op versterking Netwerk Nieuwkomers Amsterdam en het delen van kennis omtrent begeleiden bij signaleren problemen.
Ad 3. Er zijn diverse cultuur sensitieve partijen betrokken via opdrachten en of subsidies bij de ondersteuning van mentale gezondheid van nieuwkomers. Te lezen in programmaplan en interventielijst.

<u>Motie 721 accent van raadslid Broersen (Volt) over psychosociale hulp in eigen taal.</u>
Via deze motie wordt het college verzocht psychosociale hulp in eigen taal te onderzoeken. Voor de vijf verzoeken die in deze motie aan het college worden gedaan, volgt hieronder de toelichting op de uitvoering van deze verzoeken.

1. In kaart brengen welke organisaties mentale ondersteuning bieden in verschillende talen, zoals ARQ, en hierbij vooral aandacht te hebben voor de meest voorkomende talen binnen de vluchtelingengemeenschap in de gemeente Amsterdam;
2. Hierbij speciale aandacht te hebben voor organisaties die vluchtelingen begeleiden en opleiden zodat zij lotgenoten kunnen helpen met psychosociale hulp of andere mentale ondersteuning zoals PSH in Eigen Taal;
3. Om te onderzoeken of een Amsterdams netwerk van deze organisaties kan worden samengesteld en dit onder de aandacht te brengen bij de stadsdeelnetwerken, bestaande uit maatschappelijke spelers die ook onderling samenwerken en veel vrijwilligers inzetten voor asielzoekers en statushouders;
4. Dit netwerk ook onder de aandacht te brengen bij de vrijwilligers en medewerkers van het COA en Vluchtelingenwerk;
5. Hierover te rapporteren naar de raad.

Ad 1. We hebben goed contact met landelijke kennisinstituten zoals ARQ en PHAROS. Stedelijk zetten wij in op versterking Netwerk Nieuwkomers Amsterdam (NNA) en daarin het delen van nieuwe en bestaande informatie over ondersteuning mentale gezondheid voor zowel de doelgroep als de professionals en vrijwilligers.
Ad 2. Het aanbod voor PSH in eigen taal door deelnemende partijen wordt binnen het NNA beschikbaar gemaakt voor zowel organisaties als de doelgroep via de Welcome App.

Ad 3. Binnen het NNA hebben wij initiatief genomen voor het vormen van een werkgroep op het thema (mentale) gezondheid.
Ad 4. In het Netwerk Nieuwkomers Amsterdam zijn formele partijen vertegenwoordigd zoals Vluchtelingenwerk en COA evenals de projectleiders stadsdelen van programma MA&O die een brugfunctie hebben naar de stadsdelen.
Ad 5. Het college rapporteert hierover jaarlijks in het najaar naar de raad via de raadsinformatiebrief Rapportage voortgang Programma Ondersteuning Mentale Gezondheid Nieuwkomers.

De voorstellen die zijn gedaan met betrekking tot inzet van preventie, vroegsignalering, deskundigheidsbevordering en betrekken van professionals die cultuursensitief werken, zijn verwerkt in het programmaplan. Beide moties worden met de inzet zoals beschreven in het programmaplan en de bijhorende interventielijst uitgevoerd en kunnen zodoende worden afgedaan.

Doelgroep en Programmalijnen Ondersteuning Mentale Gezondheid Nieuwkomers

Nieuwkomers
Alle activiteiten en interventies die hieronder beschreven worden, richten zich op nieuwkomers met een vluchtachtergrond. Dat zijn asielzoekers, statushouders, ontheemden uit Oekraïne en ongedocumenteerden. Hoewel deze doelgroepen vaak onder verschillende juridische regimes van rechten en plichten in Amsterdam wonen, zijn er grote overeenkomsten in de ambitie en visie van het college ten aanzien van hun verblijf in Amsterdam en werken we ook vaak volgens dezelfde uitgangspunten en met dezelfde partners.

Het college ziet dat deze groep moeilijk de weg vindt naar de juiste zorg. Dat komt door verschillende factoren die deels bij de nieuwkomers zelf liggen en deels bij de formele instanties. Met dit programma wil het college bijdragen aan het verkleinen of verminderen van de factoren die toegang tot of verkrijgen van adequate zorg belemmeren.

Programmalijnen Ondersteuning Mentale Gezondheid Nieuwkomers
In Amsterdam bieden verschillende partijen ondersteuning bij integratie van nieuwkomers. Soms is dat voor de hele groep, soms voor een bepaalde subgroep. De interventies van het Programma Ondersteuning Mentale Gezondheid zijn grotendeels gericht op het door ontwikkelen van de bestaande ondersteuning, kennisdeling en het versterken van de ketensamenwerking. Dit komt ten goede van de brede groep nieuwkomers.

Daarnaast zetten we in op locatiegerichte interventies, voornamelijk gericht op preventie en toeleiding naar zorg, aansluitend op bestaande structuren en afspraken rond deze locaties. De focus ligt hierbij op de opvanglocaties en gemengde huisvestingslocaties in Amsterdam, als vindplaats van (grotere) groepen nieuwkomers.
De inzet op een stedelijke uitbreiding van passend en transcultureel behandelaanbod bij complexe casuïstiek is in eerste instantie gericht op statushouders, maar zal op termijn leiden tot verbetering van behandelmethodes voor alle nieuwkomers.

De actielijnen in dit programma zijn (1) preventie; (2) toegankelijke zorg; (3) behandeling en complexe casuïstiek; (4) ketensamenwerking en (5) kennisdeling en monitoring. Deze worden in de volgende alinea's toegelicht.

Programmalijn 1: Preventie
Doel van preventie is te zorgen dat mensen gezond blijven door hun gezondheid te bevorderen en te beschermen. Mentale klachten moeten in een zo vroeg mogelijk stadium gesignaleerd worden. Dat gebeurt onder meer door screening en monitoring bij opvanglocaties voor ongedocumenteerden en ontheemden uit Oekraïne, servicegesprekken met statushouders voordat zij gehuisvest worden en het uitvoeren van een sociaalpsychiatrische screening, op verzoek van klantbegeleiders van WPI. Deze screenings- en servicegesprekken worden door de GGD, afdeling MGGZ, uitgevoerd.
Ook wordt ingezet op het aanbieden van laag-intensieve interventies en psycho-educatie. Daarbij wordt achtergrondinformatie over de oorsprong van psychische klachten gegeven en handvatten om ermee om te gaan. Bij de laagintensieve interventies worden gesprekken gevoerd met en door opgeleide ervaringsdeskundigen, onder begeleiding van GGZ-professionals. De gesprekken kunnen zowel in groepsverband als individueel plaatsvinden en in eigen taal.

Op de grotere gemengde huisvestingslocaties worden trainingen aangeboden op verzoek van community builders en bewoners zelf met als doel het verwerven van woonvaardigheden als ook het herkennen van (persoonlijke) grenzen en grensoverschrijdend gedrag.

Programmalijn 2: Toegankelijke zorg
Nieuwkomers in Amsterdam weten de weg naar ondersteuning en zorg moeilijk te vinden. Belemmerende factoren zijn onder andere onbekendheid met psychische problematiek, stigma, schaamte, taalbarrières en een groot wantrouwen richting formele instanties. De hulpverlening zelf is bovendien weinig toegankelijk voor nieuwkomers en onvoldoende toegerust om nieuwkomers passende ondersteuning te bieden. Er is over het algemeen onvoldoende kennis onder professionals over de culturele achtergrond en specifieke problematiek van deze groep nieuwe Amsterdammers.

Om een brug te slaan tussen de (zorgbehoefte van) nieuwkomers en de formele zorg, wordt momenteel een plan van aanpak uitgewerkt in samenwerking met VluchtelingenWerk en de afdeling Inburgering en Taal van WPI rondom de inzet van sleutelpersonen. Sleutelpersonen zijn Amsterdammers met vluchtachtergrond die al langer in Nederland leven en kennis hebben van de Nederlandse taal en cultuur.
Zij kunnen helpen nieuwkomers een stem te geven en hen wegwijs maken in de Nederlandse gezondheidszorg. Naar verwachting worden de eerste sleutelpersonen in het najaar van 2024 geworven en getraind, zodat zij voor het einde van het jaar inzetbaar zijn.

Door deskundigheidsbevordering helpen we professionals beter in te spelen op de ondersteuningsbehoefte van nieuwkomers. Zo hebben medewerkers van opvanglocaties voor ontheemden uit Oekraïne trainingen gevolgd om traumasensitieve ondersteuning te kunnen bieden en is de training *cultuursensitief werken* inmiddels als vast onderdeel opgenomen in het inwerkprogramma voor medewerkers van Taal en Inburgering.

Programmalijn 3 Behandeling en complexe casuïstiek
De groep nieuwkomers (25% [1]) die te kampen heeft met zwaardere problematiek zoals depressie, angststoornis of posttraumatische stress heeft een specialistische behandeling nodig. Slechts een klein deel van hen (7%, [2]) komt daadwerkelijk in zorg. Behandeling in de basiszorg en doorverwijzing van deze groep naar de GGZ verloopt niet optimaal. Dit komt onder andere door overbelasting van de huisarts, de taalbarrière tussen arts en patiënt en de wachtlijsten in de GGZ. Sinds de Parnassia Groep de deuren van i-psy in 2022 in Amsterdam heeft gesloten zijn er minder behandelaars die beschikken over de nodige kennis, (transculturele) vaardigheden en tijd om deze specifieke problematiek adequaat te behandelen. Uiteraard worden nieuwkomers ook in de reguliere GGZ zo veel mogelijk geholpen. Een uitbreiding van het stedelijke behandelaanbod met een transculturele werkwijze is wenselijk gezien de wachtlijsten en aantallen nieuwkomers. Hierover delen wij signalen een zijn in gesprek met aanbieders en betrokken partijen.

Psychische klachten zijn vaak een symptoom van andere onderliggende klachten bijvoorbeeld financiële problemen of een instabiele thuis-/ woonsituatie. Soms leiden psychische klachten tot een stapeling van problemen: drugsgebruik én psychose én suïcidaliteit met het gevaar niet meer deel te kunnen nemen aan de maatschappij. In beide gevallen is het noodzakelijk dat er experts uit verschillende disciplines en instanties met elkaar samenwerken en domein-overstijgend werken.

Momenteel onderzoeken wij hoe Amsterdamse ketenpartners een bijdrage kunnen leveren aan de specialistische, psychiatrische zorg en domein overstijgend werken voor statushouders.

Programmalijn 4: Ketensamenwerking
Er zijn veel maatschappelijke organisaties in Amsterdam die nieuwkomers helpen zich thuis te voelen in Amsterdam, mentaal gezond te blijven of worden, en hen helpen in contact te komen met andere Amsterdammers. Het aanbod van deze organisaties, is aanvullend op het reguliere Amsterdamse ondersteuningsaanbod via voorzieningen als de Buurtteams en Huizen van de Wijk. Er is op dit moment onvoldoende onderlinge samenhang en samenwerking tussen beide. In de praktijk zien we dat de stap naar het reguliere ondersteuningsaanbod soms te groot is voor nieuwkomers.
Door de samenwerking tussen de maatschappelijke organisaties en de reguliere voorzieningen te verbeteren, zullen meer nieuwe Amsterdammers gebruik gaan maken van het reguliere Amsterdamse ondersteuningsaanbod.
Dit doen we bijvoorbeeld door het versterken van de positie en bekendheid van organisaties die zich bezighouden met het ondersteunen van mentale gezondheid van nieuwkomers. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van het Netwerk Nieuwkomers Amsterdam (NNA). In het NNA zijn organisaties vertegenwoordigd die (mentale) ondersteuning bieden aan nieuwkomers in verschillende talen door middel van inzet van personen met ervaringskennis, divers cultureel achtergrond en door informatiekanalen in verschillende talen. Leden van het NNA vormen een

[1] ARQ Kenniscentrum Migratie; Veerkrachtige statushouders: voorwaarde voor succesvolle inburgering; april 2023
[2] Bellaart, H. en Brock, A. (2022, januari). KIS Wijkmonitor 2021. Verschillen in leefsituatie tussen groepen naar herkomst. Kennisplatform Inclusief Samenleven.

brede vertegenwoordiging van alle maatschappelijke spelers in het veld, van kleine vrijwilligersorganisaties tot landelijke organisaties als het COA en VluchtelingenWerk.

Programmalijn 5: Kennisdeling en monitoring
Zowel internationaal, landelijk als in Amsterdam is veel kennis over ondersteuning van mentale gezondheid bij nieuwkomers beschikbaar, uit de uitvoeringspraktijk en uit onderzoeken door kennisinstituten. We verzamelen deze kennis, maken het toegankelijk en faciliteren onderlinge kennisdeling, bijvoorbeeld in het Netwerk Nieuwkomers Amsterdam. Op deze manier wordt kennis over gezondheid en bijhorende interventies breed beschikbaar gemaakt voor vrijwilligers en professionals die werken met nieuwkomers. Ook kunnen er zo sneller signalen over mentale gezondheid van individuen en groepen nieuwkomers gedeeld worden en kan psychosociale ondersteuning sneller worden ingezet of opgeschaald.

Amsterdam is net als andere steden bezig met het verbeteren van de psychosociale zorg aan nieuwkomers. Meerdere keren per jaar is er ambtelijk overleg in G4-verband om kennis en ervaringen te delen over het onderwerp mentale gezondheid van nieuwkomers en gezamenlijk op te trekken op dit thema.

Tenslotte wordt samen met de afdeling Onderzoek en Statistiek een monitorsysteem ontwikkeld om op basis van de resultaten en effecten van interventies het programma te kunnen sturen. Het gaat om inzicht in de effecten van de voorgestelde inzet, zowel kwalitatief als kwantitatief. De monitor zal samen met de jaarlijkse voortgangsrapportage van dit programma met de raad worden gedeeld.

Financiën

Voor de uitgaven van het Programma Ondersteuning Mentale Gezondheid Nieuwkomers zijn binnen het programma MA&O bij de Voorjaarsnota 2023 middelen beschikbaar gesteld voor de huidige bestuursperiode.

Wij wijzen u erop dat de middelen voor dit belangrijke onderwerp incidenteel beschikbaar zijn tot 2026. Om nieuwkomers de kans te geven volwaardig inwoner van Amsterdam te worden zullen ook in de toekmost middelen nodig zijn voor de genoemde inspanningen.

Wij vertrouwen erop u voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,
Namens het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Amsterdam,

Rutger Groot Wassink,

Wethouder Opvang (MO/BW, ongedocumenteerden, vluchtelingen

Alexander Scholtes,

Wethouder Zorg

Bijlagen

1. Programmaplan Ondersteuning Mentale Gezondheid Nieuwkomers
2. Interventielijst Programmaplan Ondersteuning Mentale Gezondheid Nieuwkomers